

PRÖHLE HENRIK (1936-2022) FUVOLAMŰVÉSZ EMLÉKÉRE

Emlékek, történetek, élmények, méltatások

„Ha az ember egy jó szót tud mondani
valakinek vagy valaminek az érdekében,
akkor már nem élt hiába.”ⁱⁱ
(Pröhle Henrik)

I. BÚCSÚ PRÖHLE HENRIK FUVOLAMŰVÉSZTŐL

2022. január 19-én, 85 éves korában, családja körében hunyt el Pröhle Henrik fuvolaművész. Sok száz megtört szívű gyászoló, tán ezren is voltak, akik lerótták kegyeletüket és vettek Tőle végső, fájdalmas és csöndes búcsút február 23-án a Farkasréti temetőben, ott, ahol az azonos sorsú közösség nem egész két esztendővel korábban feleségét, Pröhle Henrikné Bányay Zsuzsannát könnyezte... Pröhle Henrik fuvolaművészt, a Zeneakadémia Fúvós Tanszékének egykori tanszékvezető tanárát a Zeneakadémia saját halottjának tekinti. S mind, akik Pröhle Henrik közelebbi – távolabbi körében éltek, megtört szívvel és meggyötört elmével álltak fojtott csendben Henrik, Henrik bácsi, a férj, az édesapa, a nagypapa, a testvér, a muzsik, a tanár úr, a professzor úr, a kolléga, –még sorolhatnánk–, a presbiter, a gyülekezeti tag, a barát temetésén.

Gáncs Tamás evangélikus lelkész a gyászoló gyülekezethez intézett beszédjében mondta: „Amikor Pilinszky János arról ír, hogy „létünk a kegyelem drámája”, Pröhle Henrik életét és halálát jellemzi mértani pontossággal.” A tűpontos jellemismeretéről tanúskodó lelkész úr szavai szerint Pröhle Henrik „Maga volt a **kegyelem fuvolás angyala**.” Akinek soha senki és semmi nem volt közömbös, ami annyit tesz, mindenki felé és mindenre nyitott ember volt, aki életmódjával igyekezett a jó szót és jó tettet cselekedetei által gyakorolni. Mert a legnagyobb kegyelem az, hogy „mindig közel lehetett Isten szeretetéhez. (...) Élete törekénységében, újrakezdések kálváriájában és katarzisaiban. És mindenhol. És mindig. És újra és újra, és újra. – folytatódott a beszéd – Micsoda kegyelem ez! No nem a szavak szintjén, nagyon nem. Hanem az élet kellős közepén, nagyon is. Ahol valódi tétje van a létezésnek. A drámában. Ahol a muzsika hangjai is istentiszteletté válnak...”

II. BEVEZETŐ GONDOLATOK

Pröhle Henrik fuvolaművésztől a fájdalmas emlékezések idején szívünkben hálával telve keressük a legszebb szavakat. Olykor súlyos teherként nehezedik ránk a méltó szavak magányba fullasztó hiábavalósága. Életünk állandó útkeresés: keressük és vágyjuk a jó szót, a szeretetet, a társakat, Istent, és talán leginkább önmagunk. Földi és égi javakat egyaránt. Keressük a legjobbat, a legnemesebbet, a legigazabbat. Hálásak lehetünk sorsunknak, akik ismertük, még ha dacolunk is olykor vele: Pröhle Tanár Úr mindig azokat az áhitott örök értékeket képviselte, avagy kérte számon növendékeitől, amelyek felé tartunk, futunk, manapság néha már csak vakon rohanunk.

Az alábbiakban egy meghitt, könnyes szemekkel és fájó szívekkel írott búcsúzások csokrárt olvashatja a T. Olvasó. Néhány gyászoló művésznak betűkbe kódolt vagy kottába vetett üzenetét, emlékét. Az alatt található írások így emlékkönyvvé állnak össze. A Tanár Úrra emlékező nekrológok olvasásakor az olvasó elmereng. Olvassuk hát együtt és vegyük észre bennük a felénk visszaforduló üzenetet: Pröhle Tanár Úr életp tapasztalatából és jólelkűségéből szerteosztott tanácsai, amelyek a szürke hétköznapi tettek mindig ünnepivé, azt hiszem, mind átlényegülnek, az ég felé törekvő egyfajta egyetemes rend részeivé válnak.

Pröhle Tanár Úr utóvégre egy életet és életmódot kívánt személyében átölelni: komoly szakmai- és Istenhitét egyszerre. Úgy hiszem, az élet legvégső céljait pontosan ismerő Pröhle Henrik fuvolaművész a rá bízott és általa vállalt feladatok lelkiismeretes embere, akitől jócskán van mit eltanulnia annak a korunk fiatalabb nemzedékének, amelyben magam is felnőttem, s akik olykor a csillagokat elsőként a víz tükrében látva azt hiszik, megfoghatják.

A táguló, rohanó világunkban szinte figyelemre és fegyelemre intő jel Tanár Úr önmaga sorsát, családját, mint ajándékot, őszintén elfogadó életvitele. Belőle e tekintetben csak táplálkozni lehet. Hálás volt szeretteinek és azoknak, akik karrierjének útján segítettek. Hálás volt rendkívül súlyos balesetéből való csodás felépüléséért, amelyet akaraterejének és nem különben Istennek köszönt. S bár – a talán túlzottan szűkre szabott szakmai berkeken belül – őt sem kímélte az élet, az ármányos és viharos forgatagok őt is elérték, elképzelései, szakmai és emberi szilárdsága, világnézete mindvégig megmaradt. Megőrizte. Amit kapott örökségül élete legelső meghatározó pillanatától kezdve Jeney Zoltántól majd Hartai Ferencről, ugyanazt továbbította a legutolsó növendékének is.ⁱⁱ Tanítványait büszkén emlegette – ahogyan maga nyilatkozta, – mind értékes életutat járnak, sikeres tanárok, zenekari muzsikuskok, jó emberek lettek. Valóban, az ország emblematis fuvolás szőlőlistái, művészemberei közül legtöbben Pröhle Henrik keze alatt nevelkedtek a Zeneakadémián.

Hitt a művészet földi megdicsőülésében, hitt a zenét befogadó nyíltszívű hallgató lelkének nemesebbé tételében, hitt a kultúra józanságában, az éltető muzsika lüktető erejében, hitt az Isten alkotta - ember formálta örök értékek élethosszig tartó keresésében és továbbadásában, amit, talajt és célt sosem veszített ügybuzgósággal mintegy édes teherként cipelt.

Vallomása szerint Bach a-moll partita BWV 1013 Sarabande tétele volt az ő zenei névjegye.ⁱⁱⁱ

2006-ban készítettem Tanár Úrral interjút, így fogalmazott: „ha az ember egy jó szót tud mondani valakinek vagy valaminek az érdekében, akkor már nem élt hiába.”^{iv} Erről beszélt a Kossuth Rádió Egy csepp emberség c. műsorában, amikor Pernye András méltatva mondta, olyannak kellene lennünk, amilyen Pernye volt: „aki az embereket is jobban szerette a saját szakmájánál” és „úgy tudott véleményt formálni, hogy soha senkit nem sértett meg.” – ez az igazi emberség.^v

Talán ebben állt a nagy titok, ezért volt oly csodálatos életében a tanítványok különleges vonzalma. Ahogyan a nyolcvanéves születésnapjára rendezett meglepetés koncertről Ecsedi Zsuzsa fogalmazott: „Ezt a találkozást valóban a szeretet hozta létre.”^{vi}

Valamennyi növendékét barátságával tisztelte meg, akiket gyakorta kisebb adományokkal segített, emberségéről tanúskodván. Bármikor meglátogathattuk, fellépéseink előtt megkereshettük, telefonon felhívhattuk, hangversenyeinkre meghívhattuk, jelenlétére, segítségére számíthattunk, minthogy arra is, hogy az előadás másnapjának reggelén csörög a telefon...

III. ÉLETRAJZ

Pröhle Henrik fuvolaművész a Parlando 2022. / 1. számban. http://www.parlando.hu/2022/2022-1/Elhunyt-Prohle_Henrik.htm

Pröhle Henrik életrajza a Zeneakadémia honlapján: <https://lfze.hu/hirek/elhunyt-prohle-henrik-123406>

Pröhle Henrik fuvolaművésszel sok szakmai folyóiratban találni beszélgetést, mint a Fuvolaszó, a Muzsika, a Parlando. A Tanár Úrral készült néhány, példaként kiemelt interjút, rádióműsort lásd az utolsó előtti végjegyzetben.^{vii}

Pröhle Henrik 1936-ban született Pozsonyban. A Bartók Béla Zenei Szakközépiskolában Jeney Zoltánnál tanult, majd 1956-ban felvételt nyert a Zeneakadémiára, ahol 1961-ben végzett Hartai Ferenc növendékeként. Részt vett Aurèle Nicolet mesterkurzusán.

1957-től első fuvolista volt a MÁV Szimfonikus Zenekarban, 1961-től pedig a Magyar Állami Operaház és a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarában. Rendszeresen játszott versenyműveket a Budapesti Filharmónia művészeként és a Miskolci Filharmonikusokkal, valamint együtt dolgozott többek között Ferencsik János, Kórodi András, Mura Péter, Lukács Miklós, Lamberto Gardelli, Gianandrea Gavazzeni és Giuseppe Patanè karmesterekkel. A Budapesti Bach Trió tagjaként 1978-tól tizenöt éven át adott hangversenyeket Horváth Anikó csembalóművésszel és Kiss Domonkos Judit gordonkaművésszel.

Számos magyar bemutató, rádió- és lemezfelvételek sora fűződik a nevéhez, a Zeneműkiadónál megjelent átirataival a fuvolairodalom bővítésében jelentős szerepet játszott.

Tanári pályája a Győri Zenei Szakközépiskolában 1964-ben indult, majd folytatódott 1971-től a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Győri Tagozatán. 1975-től tanított a Zeneakadémián, előbb docensként, majd 1992-től egyetemi tanárként, 1996 és 2006 között a Fúvós Tanszék vezetője volt.

A magyar zenepedagógiai élet aktív részeseként az Országos Zenepedagógiai Szakosztály fafúvós tagozatának vezetője volt. Tantervek írásában, továbbképzések, fuvolás találkozók szervezésében és közreműködésében vett részt.

Munkásságát 1986-ban Bartók–Pásztory-díjjal, 1992-ben az Operaház Komor Vilmos-emlékplakettjével, 1996-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjével, 2001-ben Doppler-díjjal, 2006-ban a Magyar Felsőoktatásért-emlékplakettel ismerték el.

IV. ÉLETRAJZ KÉPEKBEN

Pröhle Henrik fiatalkori fuvolás portréja,
1960-as évek végén

Pröhle Henrik a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarában.
Ünnepi koncert a Zeneakadémián. Vezényel Kórodi András.
Budapest, Zeneakadémia, 1978

Aurèle Nicolet első fuvolakurzusa a Zeneakadémián. 1970-es évek eleje, Budapest, Zeneakadémia.
A fénykép a magyar fuvolaművészet szempontjából jelentős zenetörténeti pillanatot őriz.
A legendás fuvolaművész tanítását mélyen figyelő Pröhle Henrik fuvolaművész tekintetét egy pillanatra a fényképezőgép lenszéje is magához szegezi.

A Budapesti Fúvósötös az új tagokkal: Medveczky András, Szeszler Tibor, Pröhle Henrik, Meizl Ferenc, Nagy András

Budapesti Fúvósötös
Balról jobbra: Medveczky András (kürt),
Szeszler Tibor (oboa), Pröhle Henrik (fuvola),
Meizl Ferenc (klarinét), Nagy András (fagott)

Pröhle Henrik és családja, 1990 körül
Gergely fiuk, Zsuzsa néni, Pröhle Henrik, Katalin lányuk

Pröhle Henrik és felesége,
Pröhle Henrikné Bányay Zsuzsanna, 2018

Pröhle Henrik unokái körében, 2008

V. EMLÉKEK, TÖRTÉNETEK, ÉLMÉNYEK, MÉLTATÁSOK. TANÍTVÁNYOK ÉS PÁLYATÁRSÁK EMLÉKEZETE

A huszonnégy személyes hangvételi nekrológot, levelet, emlékezést tartalmazó gyűjtemény huszonhat tanítványtól, kollégától, barátától származik. A megemlékezések ábécésorrendbe szedett írói először a fuvolaművészek, majd mások a következők szerint:

Adorján András	fuvolaművész
Prof. Dr. habil. Drahos Béla	fuvolaművész, a Liszt Ferenc Zeneakadémia és a PTE Zeneművészeti kar egyetemi tanára
Dratsay Ákos és Berényi Bea	fuvolaművészek, a Kecskeméti Kodály Iskola Zeneművészeti Szakgimnázium tanárai
Farkas Tamás	fuvolaművész, a Magyar Honvédség Központi Zenekara fuvolása, Martonvásári Műv. Isk.
Földesi Péter Bendegúz	fuvolaművész az Orquesta Sinfónica Sinaloa de las Artes, Mexikó első fuvolása
Fülep Márk	fuvolaművész, a Magyar Motívumok együttes vezetője
Gjogjevic Dóra	fuvolaművész, a Magyar Állami Operaház Zenekara zenekari művésze, szóló piccolósa
Dr. Győri Noémi Ph. D.	fuvolaművész, Royal Northern College of Music, The University of Manchester óraadó tanára
és Madaras Gergely	fuvolaművész, karmester, az Orchestre Philharmonique Royal de Liège zeneigazgatója
Kárász Ilona	fuvolaművész, ny. fuvolatanár
Németh Pál	fuvolaművész, karmester, a Savaria Barokk Zenekar vezetője
Pivon Gabi	fuvolaművész, a Budapesti Fesztiválzenekar szólófuvolása
Rácz János	fuvolaművész, a Magyar Állami Operaház Zenekara első fuvolása
Somogyvári Csilla	fuvolaművész, a Magyar Állami Operaház Zenekara zenekari művésze
Szabó Réka	fuvolaművész, - tanár
Szabó Rozália	fuvolaművész, a Sächsische Staatskapelle Dresden szólófuvolása
Székely Edit	fuvolaművész, MÁV Szimfonikus Zenekar
Tamás Zsuzsanna	fuvolaművész, a Magyar Állami Operaház Zenekara ny. zenekari művésze
Varga Fruzsina	fuvolaművész, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara szólófuvolása

továbbá:

Kancsár Vera	zongoraművész, a Liszt Ferenc Zeneakadémia ny. korrepetitora
Horváth Anikó DLA	csemláló- és zongoraművész, a Liszt Ferenc Zeneakadémia ny. docense
Lakatos György	fagottművész, a Liszt Ferenc Zeneakadémia tanszékvezető egyetemi docense
Lénárd András	klarinétművész, a Magyar Állami Operaház Zenekarának ny. klarinétosa
Dr. Bence Gábor DLA	evangélikus egyházzenei, a Kelenföldi Gyülekezet kántora, a Kántorképző igazgatója
Csorba István	énektanár, a Budavári Schütz Kórus alapító karnagya

ADORJÁN ANDRÁS

Kedves Henrik,
nagyon sajnálom de nem vagyok képes rá, emlékezést írni Rólad.
Főleg nem olyat, amelyben megközelítve meg tudnám fogalmazni, hogy mennyit is jelentettél nekem. Nagyon nehezemre esik felfogni, hogy elmentél.
Mégis szerettem volna leírni, hogy mit érzek és hogy mi is volt a titka a nagyon hosszú és nagyon szoros barátságunknak.
Többször nekiálltam és próbálkoztam, de kudarcot vallottam. Nem sikerült – a könnyeim miatt.
Nem próbálkozom tovább – inkább visszagondolok a sok barátoddal, tanítványaiddal és családdal együtt ünnepelt nyolcvanadik születésnapodra, amin én is megöllehettem és egy pár gondolattal meg is szólíthatlak:

München, április 12, 2022

Kedves barátok, kedves Ünnepeim,

Budapest, június 6, 2016

*nagy öröm számomra, hogy egy ilyen jeles születésnapot együtt ünnepelhettek Vele.
Veled meg családdal, barátaiddal és tanítványaiddal – és tanítványainkkal, igen, mert vannak itt olyan „gyerekeid” is, akiket nagylelkűen továbbadtál nekem – illetve megörökölhettem Tőled.*

Tudom, hogy nem szeretted Magadat a központba tenni, de talán mégis élvezted ezt a mai ünnepedet?

Mi minden esetre nagyon jól érezzük magunkat!

Remélem, hogy nem sügött senki és meg voltál lepve, amikor megláttál? Pedig igazán nehéz meglepni Téged, aki mindig mindent tudsz és mindenről informálva vagy. Nem csak egy kíváncsi ember vagy, hanem nagyon jó emlékezőtehetséged is van. De jövetelemet nem lehetett teljesen titokban tartani – hisz még egy Dopplert sem lehet próba nélkül eljátszani.

Egy születésnapra szóló beszéd mindig visszagondolásra kényszerít, és az utóbbi napokban nagyon sokat törtem a fejemet, hogy mikor és hol ismerhettük meg egymást? Sajnos se a pontos dátumra se a helyszínre nem tudtam rájönni. Egy kicsit már lyukas az emlékezőtehetségem, és a meglepetés miatt sajnos nem tudtalak megkérdezni.

Arra emlékszem, hogy valamikor mesélted, hogy mielőtt személyesen megismerkedtünk volna, már hallottál rólam. Egy külföldi koncerteden, az 1800, párdon 1960-as évek végén, amelyen Aurèle Nicolet is játszott, említette kedves, éppen elhunyt tanárom a nevemet.

Ugyanebben az évben látogattam én is Pestre, és első utam itt is – mint minden városban – egy kottakereskedésbe vitt: a Rózsavölgyihez.

Be kell vallanom, hogy ez a passzióm mulandóban van – ma már jobban szeretnék a kottáimtól és lemezeimtől megszabadulni mint újat vásárolni. De akkor sok órát töltöttem ott, mindent átnéztem és nagy „kincseket” is találtam. Többek közt egy Lajtha-lemezt is – egy ismeretlen fuvalással.

Nagyon kíváncsi lettem és megvettem – és bizony nem bántam meg. Te voltál a fuvalás.

Így fedeztelek fel!

Úgy a Nicolet rólam szóló megjegyzése mint a felvételed csupán csak egy virtuális előkóstolót jelentett, és annál kíváncsiabban vártam a személyes találkozást. Amikor aztán egy pár évvel később, 1980-ban a Budapesti Nemzetközi Fuvolaverseny zsűrijében végre személyesen is egymásra találtunk, nem hogy nemcsalódtam elvárásomban, még egy remek ráadást is kaptam – Zsuzsid személyében! Nagyon hálás vagyok barátságotokért, ami remélhetőleg nem csak azért ilyen szoros, mert ritkán látjuk egymást.

Szívből gratulálunk Jannével együtt – kívánunk jó egészséget, sok örömet és sok szép élményt – és íme itt az akkori kincs – digitalizálva. Lemezjátszó nélkül is élvezheted az ifjú Pröhle izgalmas fuvalását – még az autóban is!

Drága Henrik, Isten éltesse!

András

Udvari zene Balatonudvariban, 2000.
Pröhle Henrik Adorján Andrással és feleségével,
a baloldalt álló Marianne Henkellel triózik

Pröhle Henrik Adorján Andrással 1998-ban Münchenben,
Adorján ex-Rampal autójában (Mercedes 230 SL, 1965)

DRAHOS BÉLA

Pröhle Henrikre emlékezem

Megrendülten fogadtam a fájdalmas gyász hírt.

A fiatal éveimtől kezdve meghatározó volt a vele való kapcsolatom: mondhatom, hogy konzisként fogadott fiaként kezelt Ő és az egész családja. A versenyekre készülve sokat tartózkodtam náluk. Gondomat viselték és öltöztettek, hogy valahogy kinézzek, ha külföldre mentünk.

Az ezekkel járó felkészítés, az, hogy egy-egy darabot az utolsó hangig analizált hihetetlen következetességgel, olykor türelmetlen szeretettel, az, hogy "Béluskám ez még nem jó", és a fejcsóválásai bennem maradnak örökké.

Sokszor a későbbi években is előjátszottan neki a műsoromat, ha koncertre készültem és a lemezeim felvételein - ha tehettem - személyesen is részt vettem.

Nem tudom és nem is akarom folytatni, mert elment az az ember, az a tanár, akit az óráimon mindig idézek!

Most mélyen megérintett a hiánya, és az, hogy nem lesz kihez fordulnom, ha tanácstalan leszek. Az Ő hiányával most már fel kell nőnöm a mindennapok feladataihoz!

Drága Henrik, a földi léted itt hagyott minket, de szellemiséged örökké velünk marad!

Búcsúzom a kedves Növendékeid nevében!

Drahos Béla

Drahos Béla és Pröhle Henrik a Budapesti Nemzetközi Fuvolaverseny zsűrijében
Budapest, Régi Zeneakadémia, Kamaraterem, 2013.

DRATSAY ÁKOS: EMLÉKEIM PRÖHLE HENRIKRŐL

1978-tól 1983-ig jártam hozzá a Zeneakadémián. Első emlékem tőle, ami máig él bennem, Händel C-dúr szonátájának I. tétele, melyet az órámon Gábor Józseffel adtak elő, aki akkor osztályának korrepetitora volt. Arra, hogy tanultam volna, nem nagyon emlékszem, talán csak mutatta, hogy ezt is lehetne játszani. De az élmény, a gyönyörű hang, a természetesség, az érzés, hogy ezt a darabot nem is lehetne máshogy előadni, máig tisztán él bennem.

Egy másik erőteljes hatás operaházi működésével lehetett összefüggésben. Az operafantáziák játszásakor mindig ismerjük meg az egész operát! Ezt nagyon gyakran mondta, és szinte fel volt háborodva, ha ez nem hallatszott valakinek a játékában. Már végzős voltam, mikor az egy évfolyammal alattam járó Berényi Beával, aki ma a feleségem, és leggyakoribb kamarapartnerem, elvittük hozzá Doppler Rigoletto fantáziáját. Magunk tanultuk meg, első közös fellépésünkre készültünk vele, ami egy tanszaki koncert keretében volt. Mi egy kiváló olasz felvételt hallgattunk, melyen Maria Callas, Tito Gobbi és Giuseppe Di Stefano énekeltek, és Tullio Serafin vezényelt. Tanár úr első kérdése volt, hogy kikkel hallgattuk. Miután eljátszottuk neki, mondta, hogy nagyon szép, de az operában máshogy éneklünk. Akkor mutatott egy-két gesztust pl. Rigoletto híres áriájában, amit ma is úgy játszunk, ahogy ő tanított. Gilda áriáját lassúnak találta, de mondta, hogy úgy is szép, maradhat. (Mi Callas tempóját vettük át.) Az évek alatt, bár Callas előadását most is csodáljuk, jelentősen felgyorsult bennünk ez a részlet.

Talán szintén az operával kapcsolatos a vibrato használatáról tartott előadása, melyet az egyik debreceni Országos Fuvolás Találkozón hallottam tőle. Énekesek és fuvolások vibrato-ját hasonlította össze, illetve felhívta a figyelmet, hogy hogyan használják ezt az eszközt különböző kifejezőmódok érdekében. Akkor még nem értettem meg ennek jelentőségét, ma a differenciált vibrato-t a választékos, színes, kifejező fuvolajáték legfontosabb eszközének tartom.

Most, hogy így felidéztem ezt a Pröhle tanár úrral kapcsolatos három máig ható élményt, arra gondolok, hogy ezeket akár egy gondolatban is össze lehetne foglalni, ez pedig az éneklő fuvolázás igénye. Talán az volt tanításának legfőbb törekvése, hogy ezt elmélyítse bennünk.

A főiskolai évek végeztével viszonyunk természetszerű átalakuláson ment át. Az első pillanattól kollégaként kezelt. Emlékszem, hogy alig egy-két éve tanítottunk feleségemmel Kecskeméten, mikor meghallgatta a tanszakunkat. Kifejezetten jó véleményt mondott munkánkról és ezt terjesztette is országszerte, amivel sokat segített nekünk. Mindig érdekelte, hogy hogy élünk. Figyelemmel kísérte sorsunk alakulását a szakmán kívül is. Velünk örült, mikor tudomást szerzett lányunk érkezéséről, többször érdeklődött feleségem hogyléte felől betegsége idején. Gyógyulása után első kérdése mindig az volt: Bea jól van? Felesége halála után példát adott, hogy kell a fájdalmat méltósággal viselni. Többször beszélgettünk hosszan az élet dolgairól, politikáról, családról. Mindenről határozott véleményt formált, de mindig kíváncsi volt, hogy mit gondolok én ugyanarról a dologról. Karácsony táján beszélgettünk utoljára élőszóban. Gondolatban azóta is... többször.

Dratsay Ákos

FARKAS TAMÁS

Pröhle Tanár Úrról mindig az emberség, az őszinteség és az igazságosság jut eszembe. Mindig nagy szeretettel beszélt a nagy elődökről és tanítását is alapvetően a szakmai öröksége határozta meg. Előfordult nem egyszer, hogy a fuvolázás helyett inkább beszélgetni volt kedvem az órán. Tanár Úr persze mindig megígértette velem, hogy legközelebb ugye többet fogok gyakorolni.... ezeken az órákon igaz másképp, de rengeteget tanultam az életről, a fuvolázásról, a tanításról, vagy éppen a történelemről. Hihetetlen tájékozottság és műveltség volt benne, amit lehangoló módon tudott átadni.

Farkas Tamás

FÖLDESI PÉTER

Kedves Tanár Úr,

ha visszaemlékezem, fuvolás pályám minden döntő pillanatában jelen voltál. Legelőször tízéves koromban, a kecskeméti Országos Fuvolás Találkozón, ahol először léptem fel a szakma előtt. Zeneiskolai tanárommal, Jolika néniel (Dr. Pálosné Mester Jolán) baktattunk a februári hidegben az egyik reggeli előadásra, te észrevettél és elvittél minket autóval. Nagyon régen volt, nem emlékszem, miről beszélte, azt tudom, hogy fuvolás dolgokról, és azt is tudom, a találkozó végére ezért is akartam semmi más, csakis fuvolás lenni.

A következő lökésnél is ott voltál, Miskolcon, az akkor még Országos Fafűvós Verseny területi válogatóján. Jólesett tőled hallani a nevemet továbbjutóként.

A konzis éveimet mintegy nagyszülőként kísérted végig, hiszen nagyra becsült tanárom, Dratsay Ákos is növendéked volt.

Következő hangsúlyos találkozásunk a felvételim volt, ahol a Dutilleux Szonatina után úgy döntöttél, felveszel az osztályodba. Egész életemre kiható döntésed volt ez - a konzi fuvolást, a Zeneakadémia zenészt faragott belőlem. Nem hiszem, hogy lehet ennél jobb felkészítést kapni. Ezért örökre hálás leszek.

Az egyetemi évek utáni indulásomat is egyengetted: igen elegáns szmokingot kaptam Tőled, amit nem csak rengeteg fellépésen, zenekari koncerten, hanem még az esküvőmön is viseltem. A pikolódat is kölcsönadtad egy évre, ez egy hosszabb németországi munkában elvárás volt, de nekem még nem volt saját hangszerem.

Pályám szerencsésen alakult, öt éven keresztül a libanoni nemzeti szimfonikusok első fuvolása voltam, azóta, immár több mint hat éve, Mexikóban, az Orquesta Sinfónica Sinaloa de las Artes első fuvolásaként dolgozom. Szinte minden nagy szóló, amit zenekari szólamismeret órákon tanultam Veled, előkerült már koncerteken, és mindig eszembe jutottak a tanításaid, anekdotáid, például hogy szeretett tanárod, Jeney Zoltán hogyan igazgatta magát a széken egy szóló előtt. Én is igazítom magam és mindannyiszor elmosolyodom és megnyugszom kicsit.

Kedves Tanár Úr, nem búcsúzom Tőled, hiszen minden szőlóban velem maradsz.

Szeretettel,
Péter

FÜLEP MÁRK

Hálás vagyok Pröhle Tanár Úrnak, aki a pályám elején bizalmat szavazott nekem és felvett a tanítványai sorába. Huszonhét évig voltam a Tanár Úr növendéke. Mindig boldogan mentem el Tanár Úrhoz a Bocskai úti lakására ugyanazért a katarzisért: zenei tisztaságban megújulni, a zenélés hivatásában megerősödni. Mert a szigorú és dogmatikus zeneakadémiai tanulóéveket felváltotta egy szabadgondolkodási viszony. Mindig megadta számomra a minőségi időt, bármikor felhívhattam telefonon vagy felugorhattam Hozzá fuvolaórára, vagy egy jó beszélgetésre. Tájékozottságából, világlátásából mindig sokat lehetett tanulni. Atyai mosolyának simogató kedvességét nem fakították ki az olykor érces hangú kérdései sem, amelyek mind inkább érdeklődését, gondoskodó szándékát mutatták. Biztos vagyok benne, hogy önmagában mindent átfogó zenei világképet festett. Zenei tisztánlátását olyan műfajok, stílusok iránti nyitottságával is egyre élesítette, amelyeket nem mondhatott szorosan a sajátjának: mégis érdeklődéssel figyelte, sőt meghallgatta és őszintén véleményezte például a kortárszenei vagy népzenei benyomásait is. A felmerülő kérdéseken, problémákon hosszasan elgondolkodott.

A fuvolaművészet olyan professzionális arcát mutatta meg, aki arra tanított, hogyan lehet az alapos gyakorlás által egy pillanatot nemcsak nemessé, hanem oldottá, széppé is tenni, hogyan kell a zenei karakterek elérése érdekében megküzdeni a hangokért önkritikus, aprólékos munkával. Szigorú volt, de következetes, kritikus, de elfogadó, szókimondó, de jószívű. Így világított rá a zene belső lényegére.

Tanár Úr jelleme tiszteletre sarkallt. Hálás vagyok a jó tanácsokért és adományokért, amelyekkel zenei utamon segített. Hálás vagyok az Istennek, hogy Nála tanulhattam és megtudhattam, milyen egy emberséges tanár, hivatott művész és pedagógus egy személyben.

Kedves Tanár Úr! Felhívni már nem tudlak, de velem leszem minden fuvolahangban. Fuvolahangban őrzöm zenei örökségedet és adom tovább.

Isten nyugosztalja Tanár Urat!

Hálával,
Fülep Márk

Pröhle Henriknél fuvolaórán Gábor József zongoraművésszel.
Tanár úr lakásán 2016 tavaszán

„Generációk” Pröhle Henrik 70. születésnapjára
Rácz János, Pröhle Henrik és Fülep Márk
Budapest, Fészek Művészklub, 2016.06.06.

GJOGJEVIC DÓRA

Kedves, drága Tanár Úr!

Sok-sok évig összekötött bennünket a sors, bárcsak még több lehetett volna!

Öt évig a tanítványod voltam, de már másodéves koromban kollégák is lettünk az Operaházban. Rengeteg emlék fűz Hozzád és itthon minden nap látom a gyönyörű, fából készült kottaállványt, amit nászajándékba kaptunk Tőled. Ez egy szeretett tárgy, de a fejemben ennél sokkal több szép emléket őrzök! Talán a legszebb, és legmeghatóbb számomra, amikor zeneakadémista koromban egy diplomakoncerten közreműködött az Operaház Zenekara. Ez egy fontos koncert volt nekem, személyes érintettség miatt. Te vállaltad el a közreműködést velem együtt, és mikor feltettem neked a kérdést, hogy „Tanár Úr, hogyan lehetne elintézni, hogy ezen a koncerten első fuvolát fűjjak?” „Szemembe néztél, elmosolyodtál, és ezt mondtad: „Úgy, hogy én beülök melléd másodikra!” (Az Operazenekarban ez nem így működik a hétköznapiakban, mindenkinek megvan a posztja, attól eltérni nem szokás. Ez egy diplomakoncert volt, szívességből vállaltuk, ezért volt ez jogilag is lehetséges.) Egész életemben hálás leszek Neked többek között ezért is, nagyon jó Tanárom voltál, kollégám és rendkívül jó ember!

A kottaállványom mindig Rád emlékeztet, de e nélkül sem feledném soha, amiket kaptam Tőled: türelmet, tudást, szeretetet, tiszteletet, mosolyokat!

Isten Veled Tanár Úr!
Gjogjevic Dóra

Pröhle Henrik a múlt héten örökre elment. Mindkettőnket öt évig tanított a Zeneakadémián, de az itt eltöltött évek után is mindig közel maradtunk egymáshoz: figyelte az utunkat, meghallgatta szinte minden koncertünket, amit csak tudott, tanácsokat, támogatást és útmutatást adott, mi pedig továbbra is mentorként, közeli barátként, sőt szinte családtagként tekintettünk rá. Napok óta gondolkozunk, hogyan lehetne legjobban összefoglalni azt a rengeteg értéket, ami Pröhle Tanár urat jellemezte. Mivel ez szinte lehetetlen vállalkozás, következzen inkább néhány személyes gondolat.

A legelső érzés, ami eszünkbe jut, az a biztonság és szabadság. A fuvolás szakma számára egyértelmű, hogy az a műhely, amelyet Pröhle Tanár úr több évtized alatt felépített, egészen egyedien sokszínű volt. A keze alól kikerülő művészek egymástól sokszor teljesen különböző módon tudtak egészségesen és sikeresen kiteljesedni. Mindenkit a saját személyisége és céljai szerint tudott támogatni, fejleszteni, teret adva a kreatív, sokszor akár számára túlzottan absztrakt ötleteknek is.

Ez a mi személyes fejlődésünkben is nagyon fontos volt: mindig engedte, hogy kísérletezzünk, támogatta, hogy minél több helyen, több emberrel tanuljunk, világot lássunk, nyelveket beszéljünk, nemzetközi fórumokon és kurzusokon szívjuk magunkba a legkülönbözőbb megközelítéseket. Ezeket ő is figyelemmel követte, mindig naprakész volt, és a különböző iskolákról, trendekről természetesen mind erős véleménnyel bírt, de hagyta, hogy mi mégis a sajátunkat alakíthassuk ki, ami adott esetben különbözött az övétől. Nála megfért több, egymástól akár nagyon eltérő megközelítés is egymás mellett. Nem vált ettől bizonytalanná, nem akarta dominálni a növendékei gondolkodását, de ha valaki igényelte, mindig tudott biztos irányt mutatni nekik.

Sose mondta nekünk, hogy túl sok mindent csinálunk. Mindig elismerte és támogatta a céljainkat, szerette, hogy szerteágazó az érdeklődésünk. Ahhoz, hogy lehetővé tegye számunkra ezeknek a kiaknázását, sosem volt rest a saját idejéből áldozni: megszámlálhatatlan alkalommal tartott fuvolaórát örült időpontokban. Ha arra volt szükség, akkor az Amadinda próbatermébe jött meghallgatni Noémi egy-egy próbáját a diplomája előtt, Gergőnek pedig éveken keresztül hétvégén, a lakásában adott órákat, ezzel lehetővé téve, hogy a zeneakadémiai tanulmányai mellet párhuzamosan Bécsben karmesterséget tanuljon. Olyan is volt, hogy magyar idő szerint éjszaka telefonált Noémivel, aki sírva hívta telefonon Pekingből, mert kiesett egy versenyről.

Úgy érezhettük, hogy mindig bízott bennünk, ami nagyon nagy ajándék egy tanártól. Nem egy-egy óra teljesítményére koncentrált, hanem perspektívában tudta látni a dolgokat, ami rengeteg magabiztosságot adott mindkettőnknek. A növendékeit töretlen érdeklődéssel követte a tanulmányaik után is, koncertjeiket mindig meghallgatta, ha csak tehetette. Nekünk is szinte minden budapesti fellépésünkön jelen volt egészen haláláig, sőt, Noémi müncheni, Gergő bécsi diplomakonzertjére is eljött, és mindig részletesen elmondta a véleményét. Meghallgatta a velünk készült riportokat, elolvasta a rólunk szóló újságcikkeket vagy kritikákat, meghallgatta a felvételeinket, koncertközvetítéseinket, és mindig lelkesedéssel figyelte, véleményezte és számon tartotta a terveinket, álmainkat. Külön ajándék számunkra - és jellemző Tanár úr tanítványai iránti elhivatottságára -, hogy a hamarosan megjelenő, első közös fuvoladuó lemezünk anyagába is belehallgatott, mint utóbb kiderült, halála előtt pár órával... Egészen különleges támogatás volt ez részéről, ami nagyon fog hiányozni.

A második, számunkra nagyon fontos dolog, ami Tanár úrról eszünkbe jut, az a szakma és család kettősségének egyértelmű szeretete és ritka módon szép kiteljesítése.

Szakmai sikerei mellett csodálatos, összetartó, különféle szakterületeken prosperáló családot épített. Gyerekeire, unokáira mindig nagyon büszke volt, feleségével csodálatos párt alkottak. Mindig is nagyon fontosak voltak számára a családi események – szinte hihetetlen módon tudott több helyen egyszerre teljes lényével jelen lenni, kiegyensúlyozottan és örömtelien. Nem is emlékszünk igazán olyan pillanatra, hogy türelmetlen vagy rosszkedvű lett volna. Elmondhatatlanul fontos és értékes példa volt ez számunkra, ami megmutatta, hogyan lehet művészként, zenészként örömmel megélni a szakmai sikereket és ezzel párhuzamosan lehet szép, teljes és szeretetteljes emberi kapcsolatokban élni, melyben helyet adunk másoknak is kibontakozni és sikereket elérni.

A harmadik érték, ami Tanár úrral kapcsolatban mindig eszünkbe jut, az az emberi tartása, kitartása. Körülbelül 15 évvel ezelőtt súlyos baleset érte, amit egy óriási agyműtét követett, így mindent újra kellett tanulnia. Első találkozásunkkor nem tudott beszélni, később ugyan picit jobban volt, szavakat tudott már mondani, de nem tudott mondatokat alkotni. Emberfeletti erővel, kitartással és emberi tartással gyógyult ebben az időszakban is. Megtiszteltetés, hogy látogathattuk őt ezekben az időkben és végigkövethettük, hogyan küzd meg, hogyan gyógyul szó szerint lépcsőről lépcsőre. Sok-sok harc árán és évek múltán, de felépült, és újra teljes életet tudott élni. Hihetetlen volt mindezt látni! Az egészségügyi problémákat képes volt úgy kezelni, mint az élet részét, mindig felül tudott emelkedni rajtuk. Kitartással küzdött velük és foglalkozott velük, mégsem ezek jelentették a lényegét számára. Az utolsó időszakot leszámítva talán soha nem is hallottuk panaszkodni.

Természetesen a listát még hosszan lehetne folytatni, hogy milyen különleges és inspiráló volt ismerni őt, és milyen mély és szomorú veszteség számunkra, a szakma és családja számára is Pröhle Henrik halála. A mindennapjainkban, koncertjeinken egyaránt nagyon fog hiányozni!

Kedves Tanár Úr, köszönünk mindent!

Noémi és Gergő

KÁRÁSZ ILONA

Bármennyire hihetetlennek tűnik, de én egyike voltam Henrik első tanítványainak. Ugyanis, ha - széleskörű műveltsége (nemcsak kiváló hangszertudása) - miatt bálványozott tanárom: Jeney Zoltán bármi miatt nem ért rá - ti. egyéb elfoglaltságai mellett az akkori leghíresebb fúvósötös vezér egyénisége "is" volt -, rendszeresen volt tanítványát, az akkor még ZAK-os Pröhle Henriket küldte helyettesnek, aki töretlen Jeney stílusban fűzte hozzá az éppen tanult zeneműhöz annak hangulati, történeti, esetleg mitológiai háttérét. (Ma is - több mint fél évszázad után - emlékszem, ahogy Debussy Syrinx-ben magyarázta hol s hogyan tükröződik a görög mondavilág... És valóban, akkor lett gyönyörű, amikor azok többségét meg tudtam valósítani.) A technikai tudás épp azért tudott fejlődni Jeneynél, és az ő módszerét magától értetődően folytató Pröhlénél, aki a Hartai Ferenc zenei örökségét is birtokolta, mert annyira szuggesztíven igyekeztek kihozni belőlünk a ZENÉT, hogy az ember addig gyakorolt, amíg a hangszertudása erre alkalmassá nem vált. Hartai a fuvolaoktatás doyenje, az origo. A Zeneakadémián az ő helyébe lépő Henrik Hartai zeneiségét valószínű, egész életében híven hordozta. Henrik sajnos már csak „fönt” tudja fogadni hálás köszönetünket a rengeteg figyelmességért, soha nem fukarkodó tanácsaiért és szerteágazó műveltségéért, ami a zeneművek tanítása közben áradt belőle. Én - Arany diplomásként - még mindig "belőlük" élek (sajnos sokkal kevesebb művészettörténeti tudással, de szerencsére elég jó fantáziával és szuggesztivitással). ...És az is őket igazolja, hogy - már a nyugdíjasság miatti kevesebb lehetőség ellenére - átlag képességű növendékeimnek is egy kulturált fejlődést tudok biztosítani, amely környezetüknek (és saját maguknak is) örömet okoz.

...Szerencsére volt növendékeim is részesülhettek Pröhle Tanár úr különleges, kincset érő egyéniségéből, amely halála percéig áradt belőle... Ezt köszöni pl. Győri Noémi egy gyönyörű -, de Henrik által sokszorosan kiérdemelt - nekrológban, megerősítve azt az általam töretlenül hitt igazságot, hogy az ilyen emberek - bár más "halmazállapotban" - töretlenül életünk részei maradnak, és hatásukért örök köszönet száll feljük...

Kárász Ilona

NÉMETH PÁL

Pröhle Tanár Úr több mint fél évszázadon át volt tanárom, mesterem, atyai jóbarátom. Kölcsönös szeretet, tisztelet kötött össze vele. Mindig minden érdekelte, ami velem történt. Halála előtt nem sokkal utolsó telefonbeszélgetésünk során is saját magáról nem sokat beszélt, inkább szokás szerint kérdezett, mi van a koncertekkel, az unokákkal. Ez a fotó a kedvenc képem róla, benne sok szeretet, derű, vidámság. Kedves Tanár Úr, nyugodj békén, köszönök mindent!

Németh Pál

Pröhle Henrik 70 éves születésnapjának portréja
Fotó: Felvégi Andrea (Muzsika, 2006. jún., 49. évf. 6. sz.)

PIVON GABRIELLA

Egy személyes emléket szeretnék elmesélni, ami a mai napig nyitva tartja a fülemet-fejemet egyaránt. Meghatározó pillanat volt és szeretném átadni nem CSAK fuvolásoknak, de minden zenésznek és nem zenésznek egyaránt.

Egyik fuvolaórán történt: Poulenc szonáta lassú tételét játszottam fiatalos lelkesedéssel és átéléssel. Azt gondoltam nagyon jól megy, közel éreztem magamhoz ezt a tételt és vártam a hozzászólást. Tanár Úr azt mondta nagyon kedvesen, de kissé hevesen: "Nagyon klassz, de ne imádd már ennyire a saját hangodat!" Megszólalni sem tudtam, annyira megdöbbenett, hogy mit indított el a fejemben ez a pár szó!! Hihetetlenül eltalált valamit. Azóta is mindig gondolok erre és azt kívánom mindenkinek, hogy vigye el ezt magával és gondolkodjon el, mi-mindent jelenthet ez a mondat. Millió dolgot... Nagy-nagy köszönet érte! Meghatározó volt!

Nekem ez olyan fantasztikus élmény volt, hogy azóta sem tudok e nélkül hozzányúlni egy darabhoz sem. Ezt komolyan mondom. Szeretném, ha mindenki a mélyére tudna érezni ennek a pár szónak.

Pivon Gabriella

RÁCZ JÁNOS

Életképek

A zeneakadémiai évekből kiemelném azt a családi, szeretetteljes légkört, ami ott körülvett bennünket. Emlékszem, mindig kicsit korábban érkeztem a fuvolaórára, hogy az előző órából elcsíphessek információkat és az órák végén lassan pakoltam el, hogy belehallgassak az utánam következőbe.

Egy emlék 1985-ből: A jubileumi, lipcsei Bach versenyre készültünk. Henrik akkortájt kapott Adorján Andrástól tesztelésre egy arany Yamaha fejet. Ebben az időben még ritkaságszámba ment ilyenén fújni. Hogy segítse felkészülésemet, kölcsönadta nekem egy időre. Végül közép döntős lettem, ami nem jöhetett volna létre Henrik segítségével...

Operai évek: emlékszem, Ő mutatott be Kórodi András akkori első karmesternek egy Fidelio előadás előtt, aki a következő szavakkal fogadott: „Érezze magát jól minálunk fiatalember, nem lesz könnyű...” Azóta is hű vagyok az Operához.

Szűkebb hazájában, Balatonudvariban, fuvolás összejövetelek alkalmával az Opera üdülőben gyakran találkoztunk. A pohárköszöntőt, – mint a magyar fuvolások rangidőse – mindig Ő mondta.

Utolsó emlékem: tavaly télen egy Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara koncert után csöng a telefon: „Itt Pröhle Henrik beszél. Nagyon szépen vibráltál tegnap, gratulálok.”

Kedves Henrik! Én köszönöm neked az együtt töltött éveket!

RácZ János

Balról jobbra haladva: Nagy Ira, Fasang Zoltán, Somogyvári Csilla, Kiss Sándor
klarinétművész, Somodi Zoltán orvos (Somogyvári Csilla férje),
Középen: Pröhle Henrik, Tamás Zsuzsanna, Gjorgjevic Dóra, RácZ János.
Budapest, Rosé hangszerüzlet, 2000-es évek eleje

Operás fuvalások összejövetele. Balatonakali, 2019. augusztus.
Balról: Kunszeri Márta és kislánya, Szűcs-Ittész Zsuzsanna és Ittész Gergely,
Pröhle Henrik, Rácz János, Somogyvári Csilla, Balog Evelin

SOMOGYVÁRI CSILLA

1974-től lettem a Zeneakadémia növendéke. Akkor még csak Kovács Lóránt egyengette útjainkat, s ha jól emlékszem 1977-től Henrik is bekapcsolódott a fuvalaművészpalánták képzésébe. Én maradtam Kovács Lóránt növendéke, de a rábízott fuvolistáktól csak jót hallottam róla. Növendékeit nemcsak szakmailag, de mentálisan is támogatta.

Hamarosan a Magyar Állami Operaházban kollégák lettünk. Kezdetben nagyon sok segítséget kaptam tőle. A repertoár megismerése, az operai tradíciók átadása, óriási segítséget jelentett. Az évek haladtával egyre szorosabb barátság alakult ki köztünk, majd a családtagok is mindkét részről megismerték és megszerették egymást. Minden évad végét kerti mulatság zárt le nálunk, ami a barátságot még szorosabbra fűzte. Kölsönösen segítettünk egymásnak bármi adódott. Ez az utolsó pillanatig így maradt.

Henrik 80 éves születésnapját egy meglepetéskoncerttel ünnepeltük meg, ahol volt növendékei magas szintű játékkal bizonyították azt a tudást, melyet tanárunktól kaptak.

Még egy személyes kötődésről szeretnék említést tenni. Mindketten Jeney Zoltán tanár Úrtól kaptuk azokat az alapokat, amit pályánk során kamatoztattunk nap, mint nap.

Kedves Henrik, nyugodj békében!

Somogyvári Csilla

SZABÓ RÉKA

A Pröhle Tanár úr minden új növendékét jó tanácsokkal látta el a Zeneakadémiával kapcsolatban. Az egyik ilyen dolog, amire felhívta a figyelmünket a koncertéletben való részvétel volt. Biztatott arra, hogy ismerjük meg a fellépő művészeket, a zenekarokat, a műveket és a karmestereket. Figyeljük a kalendáriumot, ismerjük meg minél több koncerthelyszínt és használjuk ki azt a lehetőséget, hogy a Zeneakadémián a "kakasülön" ingyen hallgathatunk meg minden hangversenyt. Ehhez az kellett, hogy a diáknak legyen szállása Budapesten. Én kezdetben bejáró voltam, mert a fővároshoz közel laktam és nem kaptam helyet a kollégiumban. Idővel sikerült albérletet találnom és elkezdtem koncertekre járni. Figyeltem a kalendáriumot és ismerkedtem a budapesti zenei élettel. Ennek a Tanár Úr nagyon örült.

Évekkel később egy nagy segítséget kaptam a Pröhle Tanár úrtól. A kézműtétel miatt ki kellett hagynom egy teljes évet. Passzív hallgató lettem, nem kaptam ösztöndíjat, sem egyéb támogatást, amelyből korábban az albérletet fizettem. Nem akartam kikerülni a Zeneakadémia vérkeringéséből. A Tanár úr, mint "gondolatolvasó" ráérezett a problémára és felajánlott nekem egy szálláslehetőséget. A sógornője lakásában lakhattam egy évig. Locsoltam a virágokat, vigyáztam a lakásra és csak a rezsiköltséget kellett kifizetnem. Hatalmas segítség volt ez nekem akkor. Nem estem ki a "vérkeringésből", a diákéletből és a koncertéletből. Valamint tudtam járni a Pásztor Zsuzsa néni foglalkozásaira is, így a kezem is gyorsabban gyógyult.

Szabó Réka

SZABÓ ROZÁLIA

Bár nem tartoztam Pröhle Henrik Tanár Úr növendékei közé, mégis valahogy „Családtag” lehettem. Mert az osztályát Családként tisztelte és szerette.

Már Abonyban megismert engem, amikor még csak kislánként próbálkoztam megérteni Fruzszi néni szavait: „szármalyon az a hang”!

De Ő már akkor meglátott bennem valakit, akinek a fejlődését onnantól kezdve nagy szeretettel figyelemmel kísérte.

Szerette volna, ha a Zeneakadémián hozzá kerülök, de az élet úgy hozta, hogy Kovács Lóránt Tanár Úr osztályában folytattam tanulmányaimat.

Henrik bácsi mégis úgy tudott örülni minden sikeremnek, mintha én is egy lettem volna a számára oly kedves tanítványai közül.

És ez nagy dolog!

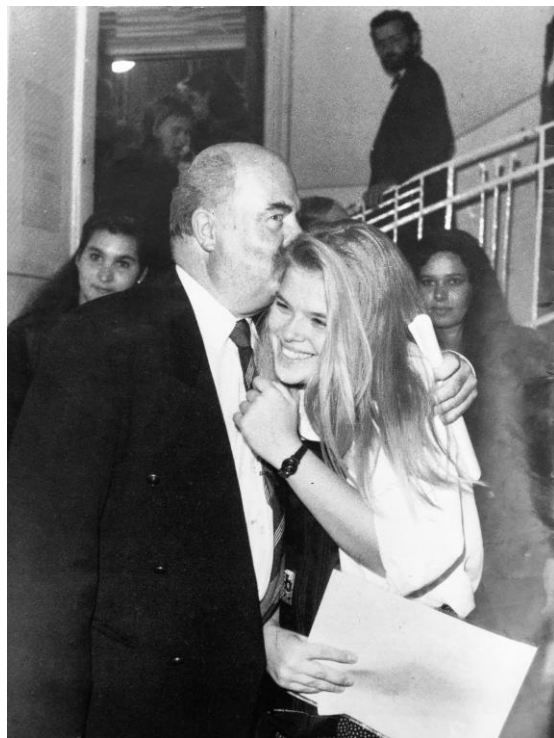
Mint ezen a képen is, amikor az 1994-es Budapesti Nemzetközi Fuvolaversenyen különdíjként elnyertem azt a fuvolát, ami aztán minden további sikerem záloga lett.

Kedves Tanár Úr! Hálásan gondolok a szeretetedre!

Szabó Rozália

Pröhle Henrik zsűritag és Szabó Rozália különdíjas versenyző az 1994-es Budapesti Nemzetközi Fuvolaverseny díjkiosztója után a színpad mögött
Budapest, Zeneakadémia

Felvégi Andrea fotója (Muzsika, 1994. nov., 37. évf. 11. sz.)

SZÉKELY EDIT

Kedves Tanár úr!

Köszönöm, hogy ismerhettelek és az életem része voltál!

Kislánként a budapesti fuvolaversenyek zsűrijéből ismertelek, majd évek múltán a tanárom voltál a Zeneakadémián. Jó hangulatú órákra emlékszem, hagyta kibontakozni a tanítványokat. Tanszakunkon nem rivalizáló, hanem egymást támogató fuvolások voltak, szerintem ez a Te érdemed is!

Segítettél a zenekari anyagok betanulásában, hiszen te is aktívan játszottál hosszú pályafutásod alatt. Amikor felvételt nyertem a MÁV Szimfonikus Zenekarba, együtt örültél velem, sok évvel korábban Te is tagja voltál az együttesnek.

Diploma koncertem után összevetegődtünk, amit nagy megtiszteltetésként éltem meg!

A következő 25 évben is része voltál az életemnek és a pályámnak is. Nyaranta összefutottunk a balatonudvari strandon. Mindig érdeklődtél a családom, gyerekeim felől, jókat beszélgettünk, kicsit pletykáltunk. Sokszor együtt muzsikáltunk a vászolyi koncerteken és hálásan fogadtam elismerő szavaid.

Szeretettel őrzöm emléked!

Székely Edit

Ünnepi asztalnál egy operás összejövetelel Somogyvári Csilla lakásán. Budapest, 2015. december 28.

Hátsó álló sor balról: Tamás Zsuzsanna, Fasang Zoltán,

Ülő sor balról: Solti Krisztina, Kunszeri Márta, Somogyvári Csilla, Pröhle Henrik

TAMÁS ZSUZSANNA

Henrikkel, aki a lehető legjobb kolléga volt, 20 éves koromban ismerkedtem meg, amikor bekerültem az opera zenekarába. Hihetetlen kedvességgel, odaadással segítette első lépéseimet. Ezzel meg is pecsételődött az a kb. 30 év, amíg kollégák voltunk. De nem csak kollégák, hanem szinte családtagokká váltunk. Sok-sok gyönyörű élményt éltünk át együtt, előadásokon, koncerteken, külföldi utakon. Rengeteget tanultam tőle a szépséges hangú fuvolázásából, hihetetlen széleskörű kulturáltságából. Olyan közvetlen kapcsolat alakult ki közöttünk, ami folytatódott nyugdíjba vonulása után is. Balatonudvariban minden nyáron találkoztunk egész családjával, kerti összejöveteleken, vagy a strandon, ahol olyan jókat tudtunk beszélgetni a sok szép közös emlékről.

Hihetetlenül fog hiányozni a minden ünnepekkor megszólaló telefonja, jókívánságaival. Soha nem felejtett el egyetlen alkalmat sem. Ha ideig-óráig nem is találkoztunk, mindig ott tudtuk folytatni a beszélgetést, ahol abba hagytuk. Nagyon nagy szeretettel és fájón gondolok Rá, örökre szívembe zárva:

Tamás Zsuzsanna

VARGA FRUzsINA

Tanár urat már évek óta ismertem mikor az osztályába kerültem a Zeneakadémián. A gyermekkori nyaralások során sokat találkoztunk Vele és családjával is. Várakozással töltött el, hogy majd a tanár-diák kapcsolatunkban ez miképpen folytatódik. Nem csalódtam, azt a kedvességet, segítőkészséget, szinte már "apai" gondoskodást kaptam tőle, ami nagyon sokat jelentett későbbi életem során is.

Nagyszerű ember volt, mindig mindenben lehetett rá számítani, a belőle áradó nyugalom, bölcsesség nagyon jól kiegészítették a szakmai felkészülésemet.

Szeretettel gondolok Rá, emlékét mindig megőrzöm.

Varga Fruzsina

HORVÁTH ANIKÓ: EMLÉKEIM PRÖHLE HENRIKRŐL

Úgy emlékszem, Henrikkel először a Rádióban játszottunk együtt a 70-es évek közepén, egy délutáni fuvola-csembaló koncert keretében; de ismertem őt klarinétos férjem operai kollégájaként is. Ez a 22. stúdióbeli együttlémműzskálás olyan kellemes volt, hogy amikor egy külföldi barokk trió példája nyomán hasonló együttest akartam alakítani, ő jutott eszembe. Lelkesen fogadta az ötletet, rögtön ajánlott csellistát is Kiss-Domonkos Judit személyében. Végig próbáltuk a hatalmas barokk trióirodalom nagy részét, majd bemutatkozásra jelentkezünk az akkori koncertszervezőknél, mint Budapesti Bach Trió. Munkás, sűrű időszak következett, rengeteg pesti, vidéki fellépéssel, felnőtt- és ifjúsági koncerttel, sok utazással. Általában pár napos, alkalmanként több koncertalkalmat jelentő turnékat tettünk nagyvárosokban és kis falvakban egyaránt. Sokszor Henrik a műsor előtt beszélt a művekről, hangszerekről – kedvesen, közvetlenül – ezt a gyerekek is nagyon szerették. Szakmai együttműködésünk tehát bevált, szívesen játszottunk együtt; Henrik szép fuvolahangja, remek tempó-és ritmusérzéke, Judit profizmusa, alkalmazkodó készsége és az én stílus-elképzeléseim jól kiegészítették egymást. Hatalmas repertoárt építettünk elsősorban barokk művekből, de játszottunk szólódarabokat, duókat is, szinte minden stíluskorszakból; sőt nem egy kortárs mű is született számunkra.

Hamarosan elkezdtünk külföldön is szerepelni, főleg Németország, Ausztria, Svájc kisebb-nagyobb helységeiben, gyönyörű kastélyokban, templomokban, iskolákban, koncerttermekben, sőt magán-szalonokban is. Szorgalmasan kerestük az új darabokat, és nagy élvezetet szerzett az addig ismeretlen szerzők és művek felfedezése. Bach fuvola-és gamba szonátái, Händel, Telemann, Vivaldi, a Bach-fiúk, Haydn... lubickoltunk a zenékben, stílusokban, érzelem- és hangulatvilágokban! Külföldi turnéink 1-2 hetesek voltak, változatos helyszíneken, szebbnél-szebb tájakat megismerve, kedves-lelkes szervezőkkel, vendéglátókkal, általában családi körülmények között. Egyik meghívás követte a másikat, többnyire már a következő koncertkörút is formálódott, mire hazatértünk.

Általában Henrik kocsijával mentünk, könnyedén, szívesen vezetett, és bírta a több száz kilométeres „adagokat” is. Sose unatkoztunk, Henrik remekül sztorizó, humoros, ugyanakkor igen művelt, olvasott, széles látókörű, ideális útitárs volt.

Hangverseny előtti főpróba
Budapest-Óbuda, III. kerület, Zichy-kastély, 1980 körül

Minden érdekelte: az irodalom, a történelem, az építészet, a közélet, a vallás! Útjainkon munkabírásunk próbatételei, az ismeretlen helyszínekhez, akusztikához, szervezőkhöz való alkalmazkodás, a csak rövid próbát engedő idő szorítása, hangszerünk bejátszása, gyors hangolása olykor igazi kihívást jelentett! De Henrik este a koncerten minden nehézség ellenére a maximumot nyújtotta – utólag visszagondolva: talán a hosszú operaelőadások edzették meg előreláthatatlan nehézségeikkel, váratlan változásaikkal, művészi-emberi meglepetéseivel. Legjobban szerettem Bach h-moll szonátáját játszani vele, a szokatlanul hosszú, dramaturgiailag, technikaileg, formálásában igen nehéz és változatos mű mindig nagy siker volt.

Ez a korszak körülbelül tizenöt évig tartott, de utána is gyakran játszottunk együtt, mindig jó érzésekkel, derűs hangulatban, egymásra figyelve, a műveket boncolgatva.

Nemsokára már a Zeneakadémián is kollégák lettünk, rövid ideig még a zongorakísérője is lehettem. Naponta találkoztunk, családilag is tudtunk egymásról, felesége Zsuzsi, gyerekei Gergő és Kati is része volt ennek a változatos, izgalmas, néha hajsztolt életformának... magam pedig mindig élveztem ezt az egymást tisztelő, becsülő szakmai-emberi kapcsolatot.

Kétségbe ejtett súlyos balesete, és nagy öröm volt látni, hogyan jött rendbe nagy akaraterővel, kitartással.

Tanítványaihoz fűződő igen bensőséges, figyelmes, szeretetteli megnyilatkozásai meghatóak és példaadók voltak számomra. Nem volt növendékeinek olyan művészi vagy magánéleti problémája, amelyben ne segített volna önzetlenül, gyorsan, hathatósan – mintha csak a saját gyerekeiről lett volna szó!

Gergőre, Katira, unokáira büszke volt, és úgy éreztem, betegségei, felesége elvesztése dacára is nyitott, emberszerető, eleven szellemű maradt, és időskorára egy derűs, kiegyensúlyozott ember benyomását keltette.

Nemrég még kedvesen invitált, hogy férjemmel szaladjunk fel beszélgetni hozzá... ma már tudom, az ilyen „felszaladásokat” nem szabad halasztgatni...

Henrik! Hiányzol, de vigasztal a tudat, hogy küldetésedet betöltötted, és gazdag, tartalmas, szép életed volt – sokat dolgoztál, adtál, segítettél, a zene és az emberség jelölték utadat.

Köszönöm, hogy ennek tanúja és részese lehettem!

Horváth Anikó csembaló- és zongoraművész

KANCSÁR VERA

Köszönettel vettem a megkeresést, hogy mondjak néhány gondolatot Pröhle Henrikről. Szerencsés vagyok, hogy Henrik korrepetitor-kollégájaként, az 1980-as évek elejétől, pályakezdő koromtól mintegy harminc éven át Henrik nyugdíjba vonulásáig figyelhettem Henrik zeneakadémiai tanári munkáját, és tapasztalhattam meg nap mint nap, generációkról generációkra a növendékekhez való viszonyát. Szakmai érdemeit őrzik tanítványai, követői, kollégái és barátai zenekarokban, iskolákban, intézmények élén. Henrikről én most, mint *emberről* szeretnék néhány gondolatot megosztani. Arról az emberről, aki a Zeneakadémia XX-as termében tanította és segítette a fiatalok művészé válásának útját és akitől olyan sokat tanultam én magam is.

Talán legelső, ami eszembe jut róla, a növendékeivel való mély és őszinte empatikus kapcsolata. Nem volt óra, hogy ne érdeklődött volna a hallgatók hogyléte felől, apai figyelemmel kérdezgette őket mindennapi életük, sorsuk alakulásáról: rendben van-e a szállásuk, esznek-e rendszeresen, tudnak-e gyakorolni...?

Ehhez kapcsolódó második gondolat a Henrik őszinte érdeklődéséből fakadó nyitottság minden és mindenki felé. Ezért alakulhatott úgy, hogy legelső tanítványától az utolsóig élete végéig kapcsolatban állt, és az eltérő művészegyeniségekké lett tanítványaival kölcsönösen érdeklődő viszonyt ápolt. Tanítás közben hozzá bármikor, bármivel be lehetett jönni tanácsért vagy

egy-egy kompozícióval illetve előadás hírével. Engem partnerként kezelt már akkor, amikor –az első években- a fuvolairodalmat még csak tanultam és sorban jöttek a darabok.

Harmadik gondolatom Henrikről ehhez a mindenre nyitottságból következik, hiszen következetesen törekedett a fuvolairodalom minél teljesebb megismertetésére, hogy a hallgató minél több művet megismerjen. Feljegyzéseiből, precízen összeállított tantervi listából mindig gondosan megtervezte hallgatóinak a tanulandó etűdöket és zeneműveket, megbeszélte velük a következő darabokat és gondját viselte, hogy azok hangversenyen elő legyenek adva. Alaprepertoár tekintetében a barokk zenétől XX. századi művekig terjedt figyelme, amely zeneművek eljátszását mindenkitől el is várta.

Henrik életét tehát a mindenkire kiterjedő empátia, mindenre való érdeklődés és a teljességre törekvő nyitottság jellemezte. Mindezek fontosak a pedagógusi pályáján, ezek azok, amelyek emberként és tanárként magasra emelték.

Kancsár Vera

LAKATOS GYÖRGY

És akkor mind elmennek... mind a jók, a Legendák, a Tanárok, az Emberek, a Bölcsék. Az utolsók is, az utolsó is... És itt már nem maradnak, odafönt meg tele. Tudod, mi van odafönt? Mondjam a névsort?

Nekik már nem fáj, csak neked. Te meg itt maradsz és csak nézel és nézel... meg sírsz.

Elindultál annak idején tele lendülettel, erővel, elképesztő önbizalommal, hogy majd megtalálod, hát persze, hogy a Bölcsék követ. Azt hitted, hogy csak ott fekszik az út szélén, meg hogy az végtelen... Hát persze, hogy nem az.

Így jártál a Tudás nagy Fájával is. Azt se tudtad melyik ösvényen, csak szerencséd volt, mert volt, aki megmondta, merre, aki, ha mocsárba léptél kihúzott, mert Ő még gondozta azt a fát, ültette, táplálta, ismerte minden levelét, viharban óvta, napsütésben átadta, művelte. Tudod mi az, hogy művelte? Aztán átadta, neked, sok ezer, sok száznak.

Na most ők mennek, s ha nem jegyzeteltél, nem írtál, nem emlékszel, akkor késő, már nem veszi fel a telefont, nem jön el egy kávéra.... vagy próbáld meg minden szavát, mosolyát, köhöntését még visszapörgetni, mert az az, amit keresel... az. Tele tudással, értelemmel, tapasztalattal, életlátással, nyelvek beszélésével, csendes bölcsességgel.

Na most ilyen nincs már, vagy csak alig....aki összetéveszthetetlen kontúrjával fénylő homlokával feje búbjával, egyedülálló oldalt két hajpamacsával visszanéz rád, mosolyogva, csillogó kék szemmel, benne a száz év mindene és azt mondja: Gyurikám....

Te meg itt maradsz és nézel és nézel, meg azt mondd... nem mondd... csak sírsz.

A mai nap a sírás napja, legyen az... A következők meg az el nem felejtett szavaké, hogy majd egyszer Te is megtaláld...

Henrik bátyám nem engedlek, nem felejtelek.

Próhle Henrik tanárom, kollégám, barátom emlékére ♥

Lakatos György

LÉNÁRD ANDRÁS

Henrik!

Kedves öreg barátom, hiányzol!

Nyaranta Udvariban sokat találkoztunk nyaralód teraszán. Felemlgettük az együtt játszott előadásokat. Emlékszem, amikor kutyámat sétálni vittem, s ő tévedhetetlenül ment át hozzátok és amikor odaértünk boldogan fogadta el a friss vizet Zsuzsitól. Sajnos az utolsó nyáron már Ő sem volt! Őszintén csodálatos, milyen belenyugvással beszéltél szeretett feleségedről és hogyan viselted azt a sok betegséget, amit borzalmas baleseted után átéltél! Ha nem lett volna szerető családod és növendékeid, akik még sok évvel diplomájuk után is rendszeresen jártak hozzád tanácsért! Szeretted növendékeidet és ők is Téged.

Ez lehet egy tanárnak a legnagyobb dicséret! Boldog vagyok, hogy ismertelek, s barátod lehettem!

Hiányozni fogsz!

Isten veled!

Bandi

DR. BENCZE GÁBOR: Pröhle Henrik az evangélikus gyülekezet és a család vonzásában

Pröhle Henrik belegyökerezett tagja volt annak az evangélikus gyülekezetnek, ahová édesapám került lelkésznek 1966-ban. S bár gyermekkorom óta találkozhattam vele, fiatal felnőttként értettem csak meg, mennyire személyiségformáló erő volt neki a gyülekezethez tartozás.

Ő maga mesélte, s mások visszaemlékezéséből is hallottam, miként állt össze a kelenföldi gyülekezetben egy ütőképes ifjúsági csoport az ötvenes években, hogy menekítsék a kitelepítettek értékeit, segítsenek a meghurcoltaknak. Henrik is tagja volt e „gyorsreagálású hadtestnek”, kérésre bútorokat és teljes könyvtárakat szállítottak el, majd a tiltások ellenére is tartották a kapcsolatot a kitelepítettekkel. Persze ez nekem már „csak történelem” volt, amire mindössze a templom alagsorában lévő ódon bútorraktár emlékeztetett.

Azt is visszaemlékezésekből hallottam, milyen komoly zenész gárdája volt ennek az ifjúsági közösségnek, s hogy a fuvolisták – Henrik, Kendeh Gusztó, Rezessy Miki – miként lelkesítették egymást a gyakorlásra a felvételikre készülve.

A kelenföldi evangélikusok kottatára pedig arról tanúskodik, hogy alkalmanként szimfonikus méretű zenekar zsúfolódott be a Sulyok Imre által vezetett énekkar mellé a karzatra, s e zenekarnak tagja volt Pröhle Henrik is. Itt ismerkedtek össze feleségével, Bányay Zsuzsannával is.

Pröhle Henrikkel személyes zenész kapcsolatunk 1987-ban kezdődött, amikor koncertkörutat szerveztem Finnországba a Kelenföldi Evangélikus Ének- és Zenekarnak. A jórészt diákkorúakból álló együtteshez csatlakozott Henrik is, s alázatát nem csak az bizonyítja, hogy közösséget vállalt a *felnőttekkel*, hanem az is, hogy az a'capella művekben beállt énekelni a tenor szólambá. Eleinte nehéz volt leszokni a *Henrik bácsizásról*, de az első átsztorizott este megalapozta baráti kapcsolatunkat. A próbák folyamán egy fuvolazenekart is szervezett az énekkari tagokból, a legtehetségesebb fuvolista társunkkal pedig Cimarosa kettősversenyt adott elő a koncerteken. Szólóban pedig a *Boldog lelkek táncát* Glucktól, ami azóta is az ő előadásában hiteles számomra.

A kilencvenes években a kelenföldi templomban havonta bemutattunk egy-egy Bach-kantátát az egyházi évnek megfelelően. Rendszeresen megtisztelte együttesünket, ha fuvola szólistára volt szükség. Egy listát is összeállított a fuvolaszólós kantátákból, hogy megkönnyébbítse a válogatás munkáját. Zeneakadémiai tanítványai közül többen vállaltak szolgálatot az egyházzenei hangversenyeken. Pedagógusi tevékenységének igen jó híre volt, s ezt megtapasztalhatta több tagja is együttesünknek: nem múlt el hangverseny, ami után ne halmozta volna el dicsérrel a fafúvós szólistát, ki ne kérdezte volna, hol tanul, s nem biztatta volna a továbbtanulásra.

Életveszélyes kerékpár-balesete után hallgatóként követte tevékenységünket, amikor csak tehetett, jelen volt a gyülekezet zenei alkalmain, lelkesített, érdeklődött, dicsért, s egy-egy odaillő történettel még gazdagította is tudásunkat. Szememben ekkorra mintanagyapává vált, pontosan követte gyermekei családjának minden tagját, s jelen volt, ha az unokák bárhol szerepeltek énekes vagy hangszeres zenészként. Így – unokáin keresztül – sok évig követte a Deák Téti Evangélikus Gimnáziumban végzett munkámat is az ottani ének- és zenekarral. A változó tagságú együttesekkel változó színvonalon teljesítettünk, de ő mindig megtalálta azt a pontot, amiért lelkesedhetett, dicsérhetett.

Hálás vagyok, hogy ismerhettem, hogy közös élményeket élhettem át övele. Hálás vagyok, hogy következetesen kiállt az egyházzene és az egyházzeneészek elismerése mellett, és minden fórumon jelezte, hogy számára az evangélikusság elképzelhetetlen az igényes zene hitvallása nélkül. Hálás vagyok, hogy hallgathattam fuvolajátékát, és hálás vagyok, hogy mindezen közben láthattam emberi értékeit, egészséges hitét és elkötelezettségét.

Dr. Bence Gábor

CSORBA ISTVÁN

Mellékelten küldöm a Pröhle Tanár úr emlékére írt "A búcsú hangjai" c. dallamom kétszólamú változatát, a szükségessé vált, transzponált formában. Zenei megemlékezésem az eredetileg német nyelvtérületről átvett, Evangélikus Énekeskönyv 331.

Ki dolgát mind az Úrra hagyja kezdetű ének^{viii} dallamának feldolgozása. A tervezett hangversenyen szeretném, ha előadásra kerülne! Elképzelésem szerint, vagy két fuvalás adhatja elő, vagy két csoport, szólamonként több közreműködővel. Ha mód van rá, szeretném más írásom helyett, ha ez a kis zenemű jelenne meg a részemről a Parlando című folyóiratban.

Csorba István karnagy

LENTO, LEGATO A BÜCSÜ HANGJAI HEGEDŐRE, VÁSY FUVOLÁRA

BARÁTI SZERETETTEL A PRÖHLE CSALÁDNAK!
Csorba István (Pitru blassi)
(2022.02.18.)

FUVOLA I-II A BÜCSÜ HANGJAI Pröhle Henrik emlékére Csorba István /2022.02.18./

Lento, Legato

Szeretettel Fülep Márknak és kollégáinak: Cs.I.

VI. PRÖHLE HENRIK FUVOLAMŰVÉSZ ARCHÍV KONCERTFELVÉTELE A YOUTUBE CSATORNÁN:

Bach: a-moll fuvalaverseny BWV 1056 (Gyöngyössy Zoltán átírata) (13'44")
Kecskeméti Kamaraegyüttes, vezényel: Pusker Imre / II. Kecskeméti Országos Fuvolás Találkozó, 1994

<https://youtu.be/eWGs0b2GuOg>

Fotók: Az Életrajz képekben c. fejezet képei a Pröhle Család szíves hozzájárulásával jelenik meg. Felvégi Andrea fotóművész által készített fotók az ő engedélyével publikáltak. A 16. oldalon lévő portré forrása: www.lfze.hu, fejezetszerző által közölve. Valamennyi fotó a fejezetírók saját magánarchívumából való és általuk közreadásra engedélyezett.

A Pröhle Család szeretné ezúton is kifejezni háláját a megemlékezőknek. Az emlékkönyv a Pröhle Család szíves hozzájárulásával készült.

Budapest, 2022. május 20.

Írta és szerkesztette:

Fülep Márk
fuvolaművész,
volt tanítvány

ⁱ FÜLEP MÁRK: *Pröhle Henrik 70 éves* (In: *Fidelio programmagazin*; Budapest, 2006. nov.) <https://fidelio.hu/klasszikus/prohle-henrik-70-eves-117037.html>

ⁱⁱ FÜLEP MÁRK: *Pröhle Henrik 75 éves születésnapjára* (In: *Parlando*; Budapest, 53. évf. 2011/4. sz.) <https://www.parlando.hu/2011/2011-4/2011-4-14.htm>

ⁱⁱⁱ ECSEDI ZSUZSA: *Sokszólamú születésnap*, benne vö. Móré Irén fuvolaművész szavai. (In: *Evangélikus élet*; Budapest, 81. évf. 25. sz. 2016.06.25.) <https://www.evangelikus.hu/hireink/evangelikus-élet/sokszolamu-szuletesnap>

^{iv} Lásd i végjegyzet.

^v Kossuth Rádió *Egy csepp emberség* c. műsora. (Budapest, Kossuth Rádió, elhangzott 2005.04.29. 11'23'') A későbbi könyv formájában is megjelent (Szerk. LENGYEL ANNA, RADOS PÉTER, PERJÉS KLÁRA: *Egy csepp emberség*. Budapest: Magyar Rádió Rt. Kiadó, 2005, III. kötet) rádióműsor egyperces lélekemelő felszólalásokra kért híres embereket, neves művészek, stb. Az ebben szerepet kapott Pröhle Henrik Pernye András Ki mit tud? zsűri szereplésére utalt.

^{vi} ECSEDI ZSUZSA: *Sokszólamú születésnap* (In: *Evangélikus élet*; Budapest, 81. évf. 25. sz. 2016. 06. 25.) <https://www.evangelikus.hu/hireink/evangelikus-élet/sokszolamu-szuletesnap>

^{vii} A néhány példaként említett interjú (sajtmegjelenés és rádióműsor) a megjelenés ideje szerinti sorrendben közölve.
TÓTH ANNA: *Beszélgetések hatvanévesekkel*; újság (In: *Fuvolaszó*; Budapest, 1996/3. V. évf., 14. sz.)
TÓTH ANNA: *Mester és tanítványai*; újság (In: *Fuvolaszó*; Budapest, 1998/2. VII. évf., 21. sz.)
KISS BEA: *Interjú Pröhle Henrikkel*; újság (In: *Fuvolaszó*; Budapest, 2001/4. X. évf., 35. sz.)
Saját hangja, vigye haza... NEMES ANDRÁS műsora; rádióműsor (Budapest, Magyar Rádió, elhangzott 2002.05.04. 23'04'')
Őnarckép – hangokkal Szerk. FITTLER KATALIN; rádióműsor (Budapest, Magyar Rádió, elhangzott 2005.03.17. 23'04'')
MIKES ÉVA: *Két születésnap*; újság (In: *Muzsika*; Budapest, 2006. jún.49. évf. 6. sz.) <http://epa.uz.ua/00800/00835/00102/2110.html>
stb.

^{viii} Zsolt 55,23; Georg Neumark 1621-1681 feldolgozása; (Forrás: Magyarországi Evangélikus Egyház, Budapest: Luther Kiadó, 2006)